

Drogok térben és időben.

Rejtett univerzumok, belső valóságok

2018. november 13-14.,

Nyíregyházi Egyetem

A konferencia
absztrakt-
kötete

Jósa András Múzeum =
Magyar Történelmi Társulat Szabolcs-
Szatmár-Bereg megyei csoportja -
Nyíregyházi Egyetem Történettudományi
és Filozófia Intézet

Drogok térben és időben. Rejtett univerzumok,
DROGOK TÉRBEŊ ÉS IDŐBEŊ. REJTETT UNIVERZUMOK,

belső valóságok konferencia
BELSŐ VALÓSÁGOK KONFERENCIA

JÓSA ANDRÁS MÚZEUM

(NYÍREGYHÁZA, BENCZÚR GYULA TÉR 21.)

2018. NOVEMBER 13-14.

A NYÍREGYHÁZI EGYETEM TÖRTÉNETTUDOMÁNYI ÉS
FILOZÓFIA INTÉZETE, A NYÍREGYHÁZI JÓSA ANDRÁS MÚZEUM,
VALAMINT A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT SZABOLCS-
SZATMÁR-BEREG MEGYEI CSOPORTJA KÖZÖS SZERVEZÉSÉBEN

NYÍREGYHÁZI
EGYETEM

DROGOK TÉRBEN ÉS IDŐBEN. REJTETT UNIVERZUMOK, BELSŐ VALÓSÁGOK

Tudományos konferencia

2018. november 13-14.

Absztraktok

összeállította:

Szoboszlay György

főiskolai adjunktus

NYÍREGYHÁZI EGYETEM

TÖRTÉNETTUDOMÁNYI ÉS FILOZÓFIA INTÉZET

2018

összeállította:
Szoboszlay György
főiskolai adjunktus

Nyíregyházi Egyetem
Történettudományi és Filozófia Intézet

ISBN 978-615-5545-85-6

Tartalomjegyzék

Plenáris ülés.....	9
Gyógyászat és határvidéke I.....	13
Drogpolitika, bűnözés, kriminalizáció I.	17
A drog csókja.....	23
Drogok, rítusok, kultúrák.....	31
Drogpolitika, bűnözés, kriminalizáció II.	39
Gyógyászat és határvidéke II.....	43

Plenáris ülés

(november 13., kedd)

9.00-9.10 A konferenciát megnyitja: Rémiás Tibor történész, a nyíregyházi Jósa András Múzeum igazgatója

9.10-9.40 Papp László Tamás: *Tudat-metamorfózis – belemerülés a pszichedelikus szubkultúrába*

Papp László Tamás, kommentátor, elemző

Tudat-metamorfózis – belemerülés a pszichedelikus szubkultúrába

Újságíróként mindig is vonzottak a tabuk, a megosztó, provokatív nézőpontok, a főáramtól elkanyarodó látásmódok. Illetve a feltáratlan, a kutatók vagy a média által elhanyagolt, népszerűtlen, atipikus vagy szubkulturális területek. Mint e konferenciasorozat rendszeres előadója is szívesen választottam témaként ezeket. Bizonyos vetületeik okán ilyenek a tudatmódosító szerek, az alterált tudatfázisok, az átlagostól eltérő tudatműködés, illetve a humán személyiség, az emberi mentalitás változásai is. Mint publicista, elemző sokáig a drogok szabályozásáról – betiltás, prevenció, ártalomcsökkentés, dekriminializálás, legalizálás – írtam cikkeket, kommentálva a témakörben zajló belpolitikai, szakpolitikai vitákat. Utána viszont az Átlátszó oknyomozó portálnál a riportműfajba is belekóstoltam e téren. A mainstream kortárs szórakoztatóipar „drogvonala”, a jó módú celebek és a nyomorgó gettőlakók bulvármédia által felszínesen agyontárgyalt illegális szerfogyasztása helyett eme piac egyik, talán legkevésbé ismert, rejtett szegletét próbáltam bemutatni. A psytrance zene, a goabulik világát. Mely eléggé rációfor a drogokkal összefüggésben forgó közkeletű sztereotípiákra. De „önerőből” is igyekeztem kerülni az általánosító előítélkezést. Melyben segített, hogy teljesen „open mind” nézhettem a dologra. Ugyanis nem befolyásoltak korábbi tapasztalatok: addig még csak nem is hallottam eme szubkulturális zeneműfajról.

Munkám eredménye lett az Egy lány az ördögbottal című, az Átlátszón közölt riport. Valamint, azt folytatandó – a drogok mellett egyre hangsúlyosabban a psytrance-univerzumra, a zenei kultúrának a szerhasználattal meglévő kölcsönhatására összpontosító kutatóprojekt. Riportszerű szociográfiai esettanulmányként leírható személyes tapasztalatgyűjtés, terepkutató munka. Aminek a pszichedelikus „gyümölcsseit” itt, e konferencián fogom ismertetni. A másfél éves kutatásom mélyinterjúk háttérbeszélgetéseken alapul. Beszéltem a műfajban is járatos terjesztőkkel, bulilátogató fogyasztókkal, rajongókkal, valamint psytrance zenészekkel és zeneszerzőkkel. Utóbbiaktól a kreatív alkotófolyamat felé személyes vonzódással bíró értelmiségként is tudakolva: miként hatnak bizonyos szerek az ihletre? Próbáltam objektivitásra törekedni, de nem tagadom a nézőpontból adódó esetleges szubjektív látásmódot sem. Mivel az, amit a pszichedelikus kultúrában láttam, tapasztaltam, a magánemberi nézőpontomat, szemléletmódomat is jelentősen átformálta. Hogy miként, arra választ fogok adni az előadásomban.

Ízelítőképp pár megjegyzés és kérdés. E riport bizonyos idő után nem kizárólag tényfeltáró, de tudatfeltáró jellegű is volt. Mely nemcsak a külvilág eme részét igyekezett feltérképezni, de „belső oknyomozás” gyanánt önmagam újragondolására is készítetett. Egyfajta kettős látásmódot generálva. Vagyis nemcsak tényriport, de tudatlennyomat is. Mely a fentiek részletes bemutatásán túl alábbiakra is felelettel kíván szolgálni. Ez a fajta zene önmagában tudatmódosító? A pszichedelikus hangok, mozgások, díszletek és fények szerhasználat nélkül is bírnak tudatformáló – sőt:

tudatformatáló – erővel? Képesek gyógyítani, de legalábbis enyhíteni a szeparációs neurózist, a pánik-, és szédülésrohamokat, a sötétségtől való rettegést? Felülírni a negatív emlékeket, szorongásokat? Lehetnek az embernek „szertelenül”, drogok nélkül is látomásai, víziói? Mik azok a pszeudohallucinációk? A psyuniverzum egy „virtuális drog”, amely képes mentális placebohatást, flashback-effektust kihozni az agyból? Biztos, hogy kell az embernek illegális tudatmódosító egy ilyen „utazáshoz”? Vagy megteszi az is, ha a „normálistól” eltérő a tudatműködése? Lehetnek hallucinációink akár egy legális, még csak nem is pszichiátriai eredetű gyógyszertől, ha pszichedelikus ingerzapor éri az agyunkat? Kell-e félni attól, ha olyat látunk, ami nem létezik? Egyáltalán: valóság-e az, ami a koponyánkban zajlik?

Gyógyászat és határvidéke I.

(november 13., kedd; szekcióvezető: Kiss Lajos András, főiskolai tanár – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet)

9.40-10.10 Móró Levente: *Pszichedelikus gyógyászat*

10.10-10.40 Szelestei Miklós: *Kannabisz a gyógyászatban: régi szerek újkori használata*

10.40-10.50 szünet

Dr. Móró Levente, kutató

Pszichedelikus gyógyászat

A növényi eredetű szerek gyógyászati felhasználása több ezer éves múltra tekint vissza és természetes része a mindenkori orvoslásnak. Mivel a régi kultúrák misztikus világképében a betegségeket szellemek, démonok vagy istenek ártó hatásainak tulajdonították, így a rituális keretek között folytatott, kultikus, vallásos jellegű gyógyításban és megelőzésben a pszichoaktív szerek a spirituális dimenziókhoz való kapcsolatteremtési eszközökként is szolgáltak. A pszilocibingombák, meszkalinkaktuszok, látnokzsálya és különböző ayahuasca-főzetek szertartásos felhasználása napjainkig fennmaradt, főként Közép- és Dél-Amerika őslakosainak kultúráiban. A gyógyszervegyészet 20. századi fejlődése a növényi hatóanyagok beazonosításával és elkülönítésével, valamint szintetikus drogok létrehozásával ígéretes módon bővítette az orvosi célra alkalmazható pszichoaktív szerek skáláját. Az LSD tudatmódosító hatásának 1943-ban történt felfedezése után a megfelelő körülmények között alkalmazott kisadagos pszicholitikus és nagyadagos pszichedelikus pszichoterápia számos pozitív eredményt ért el. Az 1960-as évek közepére azonban különböző politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális változások hatására a pszichedelikumokat nemzetközi egyezményekkel „kábitó” szereknek minősítették.

Ennek eredményeképpen a rekreációs felhasználás – mára már nyilvánvalóan sikertelen – visszaszorítási kísérlete miatt gyakorlatilag betiltásra került a pszichedelikumok gyógyászati felhasználása és kutatása is. A pszichoterápiás alkalmazásban

sikeres és ígéretes MDMA betiltása után a tudományos közösség összefogott és 1986-ban megalakította a MAPS (Multidisciplinary Association for Psychedelic Studies) nevű nonprofit kutatási szervezetet, mely lényeges szerepet játszott a 2000-es évekre kibontakozó "pszichedelikus reneszánsz" létrejöttében. A MAPS konkrét célja a kannabisz, az MDMA és egyéb pszichedelikumok tudományos kutatásának megszervezése különböző fiziológiai és pszichés zavarok kezelésére. A jelenleg folyamatban lévő pszichedelikumkutatások "zászlóshajója" a poszttraumatikus stressz zavarban (PTSD) szenvedő betegek hivatalosan engedélyezett kezelése MDMA-pszichoterápia segítségével. Előadásomban kilenc pszichedelikus szer (ayahuasca, DMT, ibogain, kannabisz, LSD, MDMA, muscimol, pszilocibin, szalvinorin A), valamint a velük kapcsolatos legfrissebb kutatási eredmények, gyógyászati és terápiás alkalmazások kerülnek bemutatásra.

Dr. Szelestei Miklós, a Magyar Orvosi Kannabisz Egyesület elnöke

Kannabisz a gyógyászatban: régi szerek újkori használata

A kannabisz növény évezredek óta szerepet játszott az emberi fejlődésben, míg a modern iparágak és gyógyszerek megjelenése, valamint pszichoaktív hatása az 1930-as években történő betiltásához vezetett. Az utóbbi években egyre többet hallani az orvosi célú felhasználásáról, bár ez a terület kevésbé ismert a többség számára, azonban egyre több kutatás, köztük embereken végzett klinikai vizsgálatok bizonyítják, hogy fontos helyet tölt be az általános gyógyászatban. Számos krónikus betegség van, ahol a hagyományos kezelési lehetőségek nem nyújtanak megfelelő megoldást, és az orvosi kannabisz klinikailag bizonyított hatásai alternatívát jelenthetnek. Előadásomban bemutatom a kannabisz növény gyógyászati használatának történelmét, a tudományos ismeretek áttekintését és a legfrissebb kutatások, valamint nemzetközi tapasztalatok iránymutatását.

Drogpolitika, bűnözés, kriminalizáció I.

(november 13., kedd; szekcióvezető: Papp László Tamás
kommentátor, elemző)

10.50-11.20 Sárosi Péter: *Kokain és morális pánik Budapesten az 1920-as években*

11.20-11.50 Lakatos Artúr Loránd: *Drogok térben és időben – A drogtermelés és -forgalmazás geopolitikai és geoökonómiai aspektusai*

11.50-12.20 Topolánszky Ákos: *A drogokról való közbeszéd és a drogpolitika változásai a rendszerváltás óta*

12.20-13.30 ebédszünet

Sárosi Péter, emberi jogi aktivista, drogpolitikai szakértő –
drogriporter.blog.hu

Kokain és morális pánik Budapesten az 1920-as években

Míg a kokain fogyasztása hosszú évtizedekig marginális jelenség volt a magyar társadalomban, az 1920-as évek közepén Budapesten hirtelen drámai növekedés volt tapasztalható a kokainnal kapcsolatos sajtóbeszámolók alapján. Az előadás arra tesz kísérletet, hogy bemutassa a kokainfogyasztás miatt kialakult morális pánik jelenségét, illetve a jelenség kulturális, jogi és politikai kontextusát. Bemutatja a vonatkozó kriminológiai és társadalomtörténeti szakirodalom alapján azokat a nemzetközi folyamatokat, amelyek a morális pánik jelenségének történelmi, kulturális, tudományos és politikai kontextusát képezik. Így a kokain felfedezésének és a kokainpiac kialakulásának körülményeit, a jogi és a politikai környezet nemzetközi és hazai változásait. Az előadás második fele a magyarországi folyóiratcikkek szövegének elemzése segítségével felvázolja a morális pánikjelenség lefolyását és sajátosságait, és hogy miként ágyazódott be az egyéb, szintén normasértőnek minősülő kulturális jelenségek sorába. Az elemzés során bemutatásra kerül a fogyasztók megbélyegzésének fokozódása, illetve ennek hatására az állam intézményes reakcióinak alakulása. Az előadás alapját egy a socio.hu társadalomtudományi folyóiratban 2017-ban megjelent cikk képezi.

Dr. Lakatos Artúr Loránd, történész, közgazdász – Kolozsvár

Drogok térben és időben – A drogtermelés és -forgalmazás geopolitikai és geoökonómiai aspektusai

Az illegális drogkereskedelem napjaink egyik legnagyobb volumenű üzleti tevékenysége. Óriási mennyiségben termelik az alapanyagokat, melyek egy jelentős részéből veszélyes vegyületeket állítanak elő, s ez rengeteg termelő, szállító és forgalmazó számára jelent megélhetést. Ugyanakkor súlyos bűnügyi és társadalmi problémákat generál. A drogtermelés három legnagyobb területe az ún. Arany Háromszög, az Arany Félhold és a latin-amerikai világ egy jelentős része, az elosztópontok és szállítónalak száma viszont ennél jóval nagyobb. Előadásomban azt fogom megvizsgálni, mi szükséges ahhoz, hogy az elosztópontok és drogszállítási úthálózatok kialakuljanak, milyen geopolitikai és geoökonómiai vetületei vannak a nagyarányú drogkereskedelemnek, kik és mik a fő haszonélvezői, illetve ellenérdekeltejei a jelenségnek, valamint a kábítószerterjedése hogyan befolyásolhatja a világpolitika alakulását.

Dr. Topolánszky Ákos, a Magyar Drogterápiás Intézetek Szövetsége elnöke

A drogokról való közbeszéd és a drogpolitika változásai a rendszerváltás óta

Az előadás – remélhetően inkább beszélgetés, közös gondolkodás – az AA-ról szól, de ezúttal nem az Anonym Alcoholics fontos történetéről, a szenvedélybetegségek kezelésére alulról szerveződött felépülési mozgalom közösségi eszközéről, hanem az Addiktológiai Abszurdról, arról a jelenségről, hogy a politika (jogalkotó) a szenvedélybetegségek három legfontosabb területére nézve három teljesen eltérő megközelítést, tudatos vagy ösztönös „szakpolitikát” alkalmaz, melyek „abszurd különállásai” legalább annyira károsak, mint azok a problémák, melyeket kezelni gondolnának, s melyek kölcsönhatásai sok szempontból a meglévőknél súlyosabb társadalmi hatásokat és következményeket generálnak. A kábítószer-fogyasztás szélsőséges kriminalizációja, a dohányzás határozott kontrollja és az alkohol-kultúra extrém támogatás-politikája egymást kizáró olyan társadalmi üzenetek, melyek nem csak egymást kioltóak, hanem értelmetlenné is teszik a felismert szakpolitikai beavatkozások nagy részét.

Ennek az addiktológiai abszurdnak a társadalomlélektanát, történetét, jelentésvilágát és történeti megjelenési formáit próbáljuk áttekinteni. Megvitatjuk, milyen módon próbálta (helytelenül) kezelni ezeket a problémákat a politikai döntéshozó, ugyanakkor milyen lehetséges szakmai válaszok adódhatnak. Megbeszéljük, milyen formában történt és történik az addiktológia politikai rabul ejtése, valamint, hogy

milyen felhajtóerők fedezhetőek fel mögöttük. Áttekintjük ebből a szempontból a magyarországi drogfogyasztás történetét és az erre a jelenségre vonatkozó társadalmi-politikai narratívákat. Vannak szerek, melyektől a társadalom retteg, de fogyasztásába jellemzően nem halunk bele, s vannak, melyeket mélyen kultúránkba építve és politikailag domesztikálva imádunk, de jellemzően belehalunk. Az addiktológiai abszurd – mint minden szélsőségesen narrált történeti jelenség – alkalmas a társadalomkritikai összefüggések feltárására abban az értelemben, hogy belátást enged, milyen érdekek és érvelések mentén válik az abszurd normatívvá.

Ennek a megközelítésnek aktualitását adja a legújabb hungaricum, ami valóban speciális magyarországi „eredmény”, azaz az ÚPSz, az új pszichoaktív szerek elterjedése és országos szétszóródása. Az ún. telepi drogfogyasztás, mint új társadalmi jelenség és fogyasztási mintázat jellemzője, hogy immár nem a nagyvárosok belső jelensége a drogszcéna, melyekhez jó esetben szolgáltatásokat lehet szervezni, hanem a szegregáció+diszkrimináció+nyomor egyébként is nehezen kezelhető hármasához kapcsolódva az addiktológiai többlet mintegy lezárja a lehetőségeket, végleg bezárja a „kizártságot”, a szegregátumokat, minden még esetleg lehetséges mobilitást is felszámolva. Ez a titkos, mert nem is látszódo párhuzamos társadalmi létezés emberi nyomorról szól, immár tömeges jelenségről, mely valószínűsíthetően az ország minden nyomornegyedében (1364 ilyen került azonosításra) jelen van, ugyanakkor a döntéshozó figyelmét nem éri el, bezáródott „messzesége” pedig semmiféle társadalmi választ sem kezdeményez. Etnikai vonatkozásai különös drámai színezetet

adnak ennek a jelenségnek. Végül együtt tennénk kísérletet arra, hogy egy egységes és összehangolt addiktológiai szakpolitika alapjait, legalább alapelveit, alapvető nézőpontjait azonosítsuk a rövid rendelkezésre álló időben.

A drog csókja

(november 13., kedd; szekcióvezető: Buhály Attila, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet)

13.30-14.00 Hetesi Patrícia: *A drog, mint múzsa*

14.00-14.30 Karádi Zsolt: *A „sötét és lenyűgöző ragyogás”. Baudelaire és a mesterséges mennyországok*

14.30-14.40 szünet

14.40-15.10 Csekéné Jónás Erzsébet: *Dosztojevszkij és a játékszenvedély mint narkotikum*

15.10-15.40 Madarász Imre: *Pohárköszöntő? Sátáni vers? Forradalmi költemény?*

15.40-16.00 szünet

16.00-18.30 filmklub, utána vita a filmklub szervezőinek, Schwanzer Petronellának és Varga Gézának a vezetésével. A megtekintendő film címe: *Egy nap az életünkből*

Hetesi Patrícia, egyetemi hallgató – Pécsi Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar

A drog, mint múzsa

Honnan ered az irodalmi ihlet? Homlokon csókol a Múzsa? Isten az, aki, mint alkotó az írón keresztül közvetít? Az irodalmi alkotás valami zsigeri dolog? Esetleg elmezavarból fakad? Vagy a tudatmódosító szerekől megváltozott állapot segíti az írókat? Számos író és költőt ismerünk, akik vagy alkohol-, vagy drogfüggőségben szenvedtek, esetleg valamilyen zavart elmeállapottal küzdöttek, és erre szedtek gyógyszereket. A magyar irodalom legkiemelkedőbb alakjairól is elmondható egyik vagy másik eset. Gondoljunk Ady Endre alkoholizmusára, Csáth Géza morfiumfüggésére, József Attila elmezavarának gyógyszeres kezelésére. Sorsuk sajnálatos, ám nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a ránk hagyott alkotásaik milyenségére hatással volt függőségük. Nem egyszer módosult tudatállapotban alkottak, vagy az ilyen állapotokra reflektáltak műveikben. Előadásomban két kiemelkedő magyar író és egy költőt fogok megvizsgálni a fent említett szempontok mentén.

Csáth Géza és unokabátyja, Kosztolányi Dezső a leghíresebb morfiumfüggők közé tartoznak. Műveiken számtalanszor tükröződik függőségük hatása. A merész témaválasztások, a kegyetlen, sokszor horrorisztikus jelenetek, a nagy tabukat megdöntő emberi viselkedések mind arról tanúskodnak, hogy a két szerző könnyedén ment szembe a társadalmi konvenciókkal. Groteszk világlátásuk azonban nem csak személyiségükből fakadt, hanem a morfiumfogyasztásból is. Csáth Géza nem is leplezi mindezt, Ópium című írása például nyíltan felvállalja, hogy az író milyen szerekekkel él, sőt

készségesen megosztja az olvasóval ezek hatását. A szöveg konklúziója pedig rávilágít egy nem megszokott nézőpontra a drogfogyasztással kapcsolatban. Kosztolányi Dezső Méregk litániája című versével áll be a sorba, a nyílt, egyenes felvállalás és reflektálás sorába. József Attila a fentiekől eltérő eset. Ő nem önszántából szedett tudatmódosító szereket. Zavart elmeállapota miatt kényszerítették erre az orvosok. A módosult tudatállapot sokszor kétségbe ejtette, aminek lenyomata az egész kései József Attila-költészetet jellemzi. Felmerül a kérdés, hogy ezek az alkotók ugyanilyen munkákkal ajándékozták volna meg a magyar irodalmat, ha nem rendszeres szerfogyasztók?

Dr. Karádi Zsolt, főiskolai tanár – Nyíregyházi Egyetem, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

A „sötét és lenyűgöző ragyogás”. Baudelaire és a mesterséges mennyországok

A pszichofarmakológia és a pszichotomimetikus drogokkal való kezelés atyja, doktor Jacques-Joseph Moreau, aki az 1830-as évektől élénken érdeklődött a hasis hatásmechanizmusa iránt, 1844-ben felkereste Théophile Gautier-t. Az író lelkesedett a doktor kutatásaiért, akinek voltaképpen kísérleti alanyokra volt szüksége. Így alakult meg – Gautier vezetésével – a *Club des Hachichins*, amelynek tagjai (Alexandre Dumas, Charles Baudelaire, Victor Hugo, Eugène Delacroix, Gérard de Nerval, Honoré de Balzac, Ferdinand Boissard) a Hôtel Pimodanban tartották összejöveteleiket. Baudelaire (miként Gautier írja) „egy-két alkalommal, fiziológiai kísérletként kipróbálta a hasist, de soha nem fogyasztotta folyamatosan.” A Romlás virágai (*Les Fleurs du mal*) (1857) hírhedt költője azonban 1860-ban jelentette meg nevezetes munkáját, a Mesterséges mennyországok (*Les Paradis artificiels*) című kötetét, amely a hasis és az ópium hatásmechanizmusát tárja fel.

Az előadás ezt a szöveget vizsgálja. Analizálja Thomas de Quincey 1821-ben kiadott Egy ópiumevő vallomásai (*Confessions of an English Opium-Eater*) gondolatainak a francia szerzőre gyakorolt hatását. Az újabb szakirodalom tanulságainak felhasználásával analizálja a Baudelaire-textus azon sajátosságait, amelyek mentén bizonyítható: a költő műve nem pusztán Quincey művének ismertetése, hanem elsősorban annak sajátos értelmezése. Az elemzés kitér Swedenborg és Quincey élményeinek Baudelaire köl-

tészetében felfedezhető nyomaira, illetve az említett drogok, a drogfogyasztás jelenlétére a XIX. századi francia irodalomban.

Csekéné dr. Jónás Erzsébet, professzor emerita – Nyíregyházi Egyetem

Dosztojevszkij és a játékszenvedély mint narkotikum

Fjodor Dosztojevszkij a magyar Petőfi kortársa, 1821-ben született. Alkoholista, szerencsejátékos, szenvedélybeteg orvos apja mellett ő maga is rövidesen belekóstolt ebbe a 19. századi orosz arisztokrácia és értelmiség köreiből elterjedt életformába. Úgy vélte – s ezzel mind a mai napig aktuális gondolatkísérletet mutatott be hősei ábrázolásában –, hogy ha a körülvevő világ ésszerűtlen, rendezetlen, kegyetlen, akkor magának a benne élő embernek is joga van eltiporni másokat, kihasználni a kínálkozó lehetőségeket. A műveiben visszatérő „bűn és bűnhődés” problémakörében a határok szétfeszíthetőségének filozófiai kérdése neki magának is személyes élettényező volt. Ennek ábrázolása írói érett korszakának utolsó másfél évtizedében újabb művészi eljárásokkal, szerkesztési megoldásokkal bővítette a rá addig is jellemző „sokszólamúságot”, a polifónia elméletét.

A játékszenvedély mint narkotikum legmarkánsabb irodalmi leképezését A játékos című 1866-ban íródott regényében követhetjük nyomon. Egy orosz grófi család fiatal, szegény házitanítója egy hölgy szerelmének elnyeréséért kipróbálja a játékszenvedély lehetőségét. Azt gondolja, hogy a csontgolyó pörgésének szívdarázó álomvilága olyan egyszeri élmény, amelynek bármikor véget vethet. Ám a rulett nélkül nem tud tovább élni. Ez a narkotikum erősebb a szerelmi vonzalomnál is.

Dosztojevszkij egy épp esedékes kártyaadósságának ki-egyenlítése fejében írta, jobban mondva diktálta egy

gyorsírónőnek – későbbi második feleségének – ezt a művet, nem egészen egy hónap alatt teljesítve az összeg kiegyenlítésének lehetetlennek látszó feltételét. Az egzisztencialista filozófia nem egyszer nyúl vissza Dosztojevskijnek és „játékosainak” kérdésfelvetéseihez, arra keresve a választ, meddig mehet el az ember a morális létkérdések határainak szétfeszítésében.

Dr. habil. Madarász Imre, egyetemi docens – Debreceni Egyetem, Olasz Tanszék

Pohárköszöntő? Sátáni vers? Forradalmi költemény?

Az előadás azt vizsgálja, hogyan keverednek, illetve egyesülnek Giosue Carducci „A Sátánhoz” című, 1869-ben megjelent híres-hírhedt himnuszában a bordal, a romantikus sátánosság és a Risorgimento-kori antiklerikalizmus motívumai, mi teszi ezt a verset Nobel-díjas költőjének egyik legtöbbit vitatott és legjelentősebb alkotásává, melyek voltak világirodalmi előzményei, milyen történelmi kontextusban született meg, miféle fogadtatásban részesült, hogyan alakult utóélete és miért ezzel a verssel lép színre a humanista Settembrini a huszadik század egyik legnagyobb regényében, Thomas Mann Varázshegyében.

Drogok, rítusok, kultúrák

(november 14., szerda; szekcióvezető: Óbis Hajnalka, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet; Gulyás László Szabolcs, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet)

9.00-9.30 Simon Csaba: *Sámánok, drogok, kultúrák*

9.30-10.00 Buhály Attila: *Szőlő és bor az urartui rítusban*

10.00-10.10 szünet

10.10-10.40 Aszalós Éva: *A prekolumbián kultúrák „tektonikus” vallási rendszerei és a hallucinogén szerek fogyasztása*

10.40-11.10 Szoboszlay György: *Varázslatos helyek, varázslatos szerek a magyarországi boszorkányképzetekben*

11.10-11.40 Péri Benedek: *Drogok az Oszmán Birodalomban*

11.40-12.40 ebédszünet

Dr. Simon Csaba, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem,
Környezettudományi Intézet

Sámánok, drogok, kultúrák

Az előadásomban a sámánhitű népek által használt tudatmódosító szereket, azoknak a sámánok általi alkalmazását kívánom bemutatni. A sámán saját közösségében nemcsak kultikus szerepet tölt be, de gyógyít és tudása birtokában életvezetési ismereteket is ad át. A sámán különböző módszerekkel képes magát módosult tudatállapotba (transzba) juttatni, amikor is a túlvilággal is kapcsolatot tud teremteni. A sámándob mellett a transz eléréséhez a sámánok sok esetben fogyasztanak pszichoaktív növényi anyagokat. A világ különböző tájain különböző növényi eredetű drogokat használtak a sámánok kultikus szertartásaikhoz. Az előadásomban be szeretném mutatni ezeket a növényeket, hatóanyagaikat és azok emberi szervezetre gyakorolt hatását is. A régészeti leletek bizonyítékként szolgálnak arra, hogy ezeknek a szereknek a használata sokszor a történelem előtti időkre nyúlik vissza. A légyölő galóca (*A. muscaria*), vagy az amerikai földrészen honos pszilocibé gombák, a pejotl kaktusz, az ayahuasca mind-mind ismert és sok esetben ma is használt szerek, egyrészt az illegális kábítószerélvezők körében, másrészt pedig a mai napig élő vallási szertartásokban.

Dr. Buhály Attila, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem,
Történettudományi és Filozófia Intézet

Szőlő és bor az urartui rítusban

A szakirodalomban nagyjából konszenzus van abban a tekintetben, hogy a szőlőművelés és a borkultúra valahol a mai Kelet-Anatólia és a Transzkaukázus területén jelent meg már a földműveléssel egyidőben. Az ezen a területen a Kr.e. 9-7. században virágzó urartui állam is fejlett kert- és szőlőműveléssel, borkultúrával rendelkezett, amelynek jelentős régészeti nyomai is vannak a feltárt korabeli erődökben (Karmir-blur, Çavuştepe, stb.). Az urartui szikla- és sztéléfeliratok tanúsága szerint a kertművelés, szőlőskertek alapítása, fenntartása az uralkodók egyik legfontosabb feladatai közé tartozott. Az előadás célja az urartui rituális gyakorlat azon elemeinek bemutatása és elemzése, amelyek a szőlőműveléshez és a bortermeléshez kapcsolódnak.

Dr. Aszalós Éva, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem,
Történettudományi és Filozófia Intézet

A prekolumbián kultúrák „tektonikus” vallási rendszerei és a hallucinogén szerek fogyasztása

Míg az Óvilágban 8-10, addig az Újvilágban 80-100 olyan növény van, amelynek fogyasztása öntudatlan állapotot képes előidézni. A meszkalin kaktuszok, a gombák, a csattanó maszlag, a kerti folyondár (*Rivea*) és az óriási varangyos béka (*Bufo marinus*) mérge az, amit szertartásaik során, szakrálisan használtak az újvilági civilizációk „sámán-uralkodói” és „sámán-papjai”. A növényekből készített őrleményeket és a mérget gyakran pszichoaktív italokba keverték (agavéborba, kukoricásörbe, csokoládéitalba és kokalevélből készített főzetbe.) Az erős drogok szakrális alkalmazása egyrészt összefüggésben áll az újvilági vallási rendszerek sámánisztikus sajátosságaival, amit Szibériából hoztak magukkal. Másrészt az Újvilág természetföldrajzi viszonyaival, hiszen a tektonikus mozgások, a vulkanikus hegláncok az El Nino által előidézett hurrikánok a kiszámíthatatlan, haragos természeti istenek kiengesztelését tették szükségessé, és a kozmikus kataklymosoktól való állandó rettegést ültették az emberek lelkébe. A „sámán-uralkodók” és a „sámán-papok” hallucinogén szereket fogyasztottak, hogy képesek legyenek az alvilágot megtestesítő és a természeti csapásokat előidéző Jaguáristennel kommunikálni, úgy, hogy ők maguk is jaguárrá változtak. A természeti katasztrófáktól való paranoiás félelemmel áll összefüggésben a háború kultusza, a foglyok feláldozása és az elitréteg önvérettetése. A hallucinogén szerek fogyasztása a prekolumbián civilizációkban lehetővé tette az istenek víziószerű megidézését, a velük való

kommunikáció drámai átélését, a haragos istenektől való állandó rettegés oldását, továbbá a fájdalom elviselését a véráldozat során.

Dr. Szoboszlai György, főiskolai adjunktus – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet

Varázslatos helyek, varázslatos szerek a magyarországi boszorkányképzetekben

Előadásomban a magyarországi boszorkánypererek boszorkányszombattal kapcsolatos elbeszéléseinek felhasználásával a repülésre, a Sabbath-ra való utazásra vonatkozó képzetek eredetét kívánom érinteni, megfogalmazva a kérdést, hogy általános érvényűnek tekinthetjük-e egyes történészek racionalizáló álláspontját, mely szerint az egyes perdokumentumoknak a boszorkányok kenőcsök, más szerek használatán alapuló mágikus repülő-tudományáról beszámoló elemei alapján ténylegesen hallucinogén anyagok kiváltotta élményekre lehet következtetni. Véleményem szerint a konkrét drog-élmények feltételezése helyett a repülés-narratívákat célszerűbb olyan kulturális konstrukciókként felfogni, melyek meghatározott időben és okokból kifolyólag váltak részévé a hazai boszorkányhiedelmeknek.

Dr. Péri Benedek, egyetemi docens, intézetigazgató,
tanszékvezető – ELTE BTK, Orientalisztikai Intézet

Drogok az Oszmán Birodalomban

Az oszmán irodalom kutatója 15–17. századi szövegeket olvasva gyakran találkozik olyan utalásokkal, adatokkal, melyek az oszmán droghasználat egy-egy epizódjába engednek bepillantást.

Egy 16. századi oszmán szövegben, mely az *Eszrár-náme*, a „Titkok könyve” címet viseli, az ismeretlen szerző a Bor és a Cannabis küzdelmét énekli meg. A két tudatmódosító szer harcában az utóbbit különféle drogok segítik: az Ópium és négy dizájner drog, a Karapehleván, a „Fekete Birkózóbajnok”, a Szultánsáhi vagyis „Királyi”, a Mádzsún, „Elegy” és a Habb „Pirula”. Egy másik, szintén ezt a témát feldolgozó szövegben, mely a kor egyik legnagyobb költője, Mehmet Fuzúli tollából származik, a Fű segítői nagyon hasonlóak, itt is szerepel az Ópium és két dizájner drog, a már említett Mádzsún és a Bers.

Az oszmán társadalom droghasználatára utaló adatok azonban nemcsak irodalmi szövegekben, hanem történeti forrásokban is gyakran előbukkannak. II. Mehmed oszmán szultán, Konstantinápoly elfoglalója, a 15. század második felében kénytelen volt egy levélben megróni Bajezid herceg nevelőjét, amiért engedte, hogy a herceg és barátai szinte minden drogot kipróbáljanak, amihez hozzáfértek.

Egy Ali Cselebi nevű, 1587-ben Budán elhunyt török úr hagyatékáról leltár készült, mely számtalan egyéb mellett gyógyszereket, köztük a Fuzúli művében is említett berset is tartalmazott. Musztafa Álí a 16. század egyik legnevesebb

történetírója egyik művében arra panaszkodik, hogy az állami adminisztráció működését gyakorta hátráltatta az írások túlzott bers függősége. Evlia Cselebi, a Magyarországon is járt 17. századi oszmán utazó egy hosszú, számos tételből álló listán sorolta fel, milyen drogokat nem próbált ki soha. Mindezekből az adatokból egy virágzó és sokszínű oszmán drogg kultúra képe bontakozik ki. Az előadás elsősorban két drogra, az eltérő okokból használt cannabisra és a bersre fókuszálva igyekszik átfogó képet adni az oszmánok és a drogok viszonyáról.

Drogpolitika, bűnözés, kriminalizáció II.

(november 14., szerda; szekcióvezető: Aszalós Éva, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet)

12.40-13.10 Orbán-Schwarzkopf Balázs: *Titkos állami drogkereskedelem a Kádár-korszakban*

13.10-13.40 Fazekas Tamás: *Drogok, büntetőjog, kriminalitás Magyarországon – tudatmódosítók a tárgyalóteremben*

13.40-13.50 *szünet*

Orbán-Schwarzkopf Balázs, történész, levéltáros – Állam-biztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

Titkos állami drogkereskedelem a Kádár-korszakban

Amikor a legutóbbi tanulmányom elkészült, a kiadvány szerkesztője a következő mottót találta hozzá: „Bizottsági tagságunknak mind politikai, mind gazdasági vonatkozásban nagy jelentősége van. Ez az egyetlen ENSZ-bizottság ugyanis, amelynek a Magyar Népköztársaság tagja. Ezenkívül – amint ismeretes – Magyarország vezető szerepet tölt be a kábítószer világpiacon mint exportáló állam.” Az interneten is megtalálható idézet egy olyan 1961 áprilisi előterjesztésből származik, amely azért készült, hogy a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány az ENSZ Kábítószer Bizottságának XVI. ülésén való magyar részvételről határozhasson. Az aláírója nem volt más, mint az akkori magyar külügyminiszter: dr. Sík Endre. Előadásom tehát arra tesz kísérletet, hogy igazolja a külügyminiszter állítását. Mindez azért ütközik nehézségekbe, mert az erre vonatkozó titkosszolgálati dokumentumok többsége a mai napig nem kutatható. Valószínűsíthetően azért is, mert az állam ilyen típusú tevékenysége az 1990-es rendszerváltás után sem szűnhetett meg teljesen. A töredékesen feltárt források, más tudományterületek újabb kutatási eredményei és a történettudományban született korábbi munkák, valamint a sajtóanyagok összevetésével azonban viszonylag jó képet kaphatunk a Kádár-korszak alatt folyó titkos állami drogkereskedelemről.

Dr. Fazekas Tamás, ügyvéd

Drogok, büntetőjog, kriminalitás Magyarországon – tudatmódosítók a tárgyalóteremben

Az illegális tudatmódosító szerek használatával kapcsolatos büntetőügyek gyakran kerültek az aktuálpolitikai, illetve szakpolitikai viták, a "jogvédő versus rendpárti" narratívák diskurzusainak homlokterébe. Ennek oka, hogy a drogok fogyasztásának, illetve terjesztésének büntetőjogi megítélése, kezelése a rendszerváltás óta többször is változott: jogalkotás és jogalkalmazás szintjén egyaránt. A drogkérdés több ízben vált kampánytémává, politikai csaták színterévé. (Legutóbb a túcsere-program körüli vita, illetve az újságírók drogtesztjének kormánypárti politikus általi javaslata miatt.) Azt mutatom be előadásomban, hogyan "csapódott le" mindez a tárgyalótermekben, a bírósági gyakorlat, a büntetőeljárás praxis vonalán.

Gyógyászat és határvidéke II.

(november 14., szerda; szekcióvezető: Szoboszlai György Csaba, főiskolai adjunktus – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet)

13.50-14.20 Szemelyácz János: *Drogok, gyógyszerek és pszichiátria. Tudatmódosítók és személyiségzavar – okozzák és/vagy gyógyítják?*

14.20-14.50 Barotányi Zoltán: *Gyors, gyors, lassú: az amfetaminfélék legális karrierje – háborúban és békében*

Dr. Szemelyácz János, pszichiáter, addiktológus, pszichoterapeuta, a Magyar Addiktológiai Társaság elnöke

Drogok, gyógyszerek és pszichiátria. Tudatmódosítók és személyiségzavar – okozzák és/vagy gyógyítják?

A tudatmódosult állapot mindig kitüntetett szerepet játszott az emberi létezésben. Igaz, régebben ez a gazdagok és különcök, vagy gyógyítók (varázslók, sámánok) kiváltsága volt. Korábban – amennyiben nem ezen keretek között használt valaki pszichoaktív szereket –, a társadalom kirekesztése, megvetése, akár büntetés járt érte. Aztán a szerhasználat misztikumból profánná vált. De mindig voltak a társadalom számára inkább elfogadott, és inkább tiltott szerek, alkalmak, helyszínek, melyek folyamatosan változtak. Lásd az alkohol, dohányzás, cannabis megváltozott státusza. (Andrej Tarkojvszkij Andrej Rubljov című filmjének Szentiván-éji orgiája versus egy mai lakodalom, Hyeronimus Bosch képei versus O.Z.O.R.A látványa, az Andok ősi Coca-mamma kultusza versus a perui nagyvárosok, például Lima kokain-használó fiataljai, stb.) S a gyógyításban vagy a gyógyászatban használt anyagok, a teljesség igénye nélkül: a Szerelem füveskertje afrodiziákumai, az ayahuasca-terápiák, az ibogain opiát-absztinencia terápiás hatása, az MDMA-terápiák a 70-es években és manapság, a THC és a CBD használhatósága, de fontos szólni az opiátokról/opioidokról, a nyugtató- és altatószerekről (BZD, barbiturátok, modern altatók), serkentőkről (amfetamin-származékok, Ritalin, Modafinil), antiparkinson-szerekről, melyek folyamatosan jelen vannak világunkban.

Ugyanakkor minden szerhasználat esetén fontos a set és setting. A belső valóság és a külső környezet. Szinte minden

pszichoaktív szerhasználat bírhat pozitív következménnyel is. Ezeket hívjuk a szerhasználat funkcióinak. A használó ezen pozitívumok miatt nyúl a szerhez, illetve a gyógyító, aktuális világunkban az orvos ilyen elvárások miatt ad pszichoaktív szert kliensének. Még akkor is, ha tudja/tudjuk, hogy a gyógyszerek többnyire tüneti kezelést adnak pszichés problémáinkra. A pszichés probléma miatt kezelték nagy többsége csak tünetként hordozza a fájdalmat, a depressziót, a szorongást, és amikor ezeket kezeljük, csak tüneti kezelést adunk. Oki megoldást a pszichoterápia adhat, mely hosszú, gyakran fájdalmas és látjuk, hogy a modern ember nem szeret sokat bíbelődni problémákkal, nem megjavítani akar, hanem újat a régi rossz helyett, az egyszerű megoldásokat keresi, még akkor is, ha tudja, ez csak átmeneti megoldást hoz. Általában abban reménykedik, hogy csak kitalál a tudomány valami újat, hatékonyabbat, mire újra problémák jelentkeznek. És valóban... Bár sokszor csak heroint talál fel az ópiumfüggőknek, ahogy történt ez a XIX. század végén.

És a tüneti megoldásokat, a drog-funkcióit élvezve döbbenünk rá, hogy csapdába kerültünk. Az addikció csapdájába. Akkorra a probléma, a látható probléma az addikció. A tünetre alkalmazott „megoldás” lett a probléma maga. Természetesen a háttérben ott „figyel” az eredeti probléma is. És a kérdés, hogy menekülünk-e előre, keressünk oki megoldásokat, kezdjük előlről, kicsit lejjebbről, vagy váltsunk tünetet. Legyen új addikciónk? Legyünk multi-addiktok? Közben az orvostudomány újabb diagnózisokat gyárt a problémára, melyhez újabb gyógyszerek és gyógykezelések járnak. Miközben azon gondolkodunk, hogy hogyan lesz ennek vége? A szerhasználók többsége persze valóban kipörög, ha

szerencsése volt, vagy jól tudtuk segíteni nehéz pillanataiban. S körülbelül a 10-20 százalékuknak van szüksége „igazi” kezelésre. Őket viszont fontos elérni, motiválni. Egyedül vagy családdal, a családon keresztül. És ami gyógyít, az a közösség, a társas kapcsolatok, a pozitív fejlődés, hisz az ember társas lény és alapvető igénye, lételeme a kapcsolatban való lét.

Barotányi Zoltán, újságíró – Magyar narancs

Gyors, gyors, lassú: az amfetaminfélék legális karrierje – háborúban és békében

A még a XIX. században felfedezett amfetaminféléket jó néhány évtized késéssel, a XX. század harmincas éveiben fogták munkára: a névadó vegyület orrcseppként kezdte karrierjét, de hamar kiderült, hogy sokkal jobban alkalmazható stimulánsként, a gátlásokat oldó, (no meg fogyasztó) szerként. Évtizedeken át szedték diákok, háziasszonyok, fogyni, koncentrálni, dolgozni, vizsgázni, pörögni vágyók – és átmenetileg az egyik legnépszerűbb (áldozatokat is követelő) doppingszerre is avanszált a sport világában. Az utóbbi évtized egyik slágertémája lehetett annak vizsgálata, miként és mennyire eredményesen használták a II. világháborúban a hadviselő felek serkentőszerként, a témában született bestseller (Norman Ohler *Totális kábulat* című műve) vitákat váltott ki a történészek között is. Előadásomban vázlatosan járnám végig azt az (időben nem is oly hosszú) utat, amit az amfetaminfélék megtettek a reményteljes kezdetektől az illegalitásig. Közben remélhetőleg sikerül megvilágítani, hogyan vált a kezdetben ártalmatlannak, banálisnak tűnő patikaszerből egyrészt rendkívül népszerű, a hétköznapiakban tömegesen használt, szabadon beszerezhető *over the counter* gyógyszer, legális stimuláns és hogyan tettek szert az amfetaminfélék különleges körülmények között szinte stratégiai jelentőségre. Az amfetaminfélék karrierje, majd stigmatizálódása (és azóta rendületlen, de már törvényen kívüli népszerűsége) remek párhuzamokat kínál más, idővel üldözötté váló, egykor népszerű gyógyszerekkel, és egyben megmutatja azt is, mennyivel változott meg a XX. században a

találékony felhasználók kezében rekreációs droggént is hasznosuló pirulák és a gyógyszerfogyasztás kockázatainak értékelése.

